Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0520U100304

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 09-07-2020

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Радчук Ольга Вячеславівна
2. Radchuk Olga Vyacheslavivna

Кваліфікація: к. філол. н., 10.02.02

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор наук

Аспірантура/Докторантура: ні

Шифр наукової спеціальності: 10.02.02

Назва наукової спеціальності: Російська мова

Галузь / галузі знань: Не застосовується

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 30-06-2020

Спеціальність за освітою: Російська мова та література

Місце роботи здобувача: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, 29, м. Харків, Харківський р-н., Харківська обл., 61002, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): Д 08.051.05

Повне найменування юридичної особи: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Код за ЄДРПОУ: 02066747

Місцезнаходження: проспект Гагаріна, 72, м. Дніпро, Дніпропетровський р-н., Дніпропетровська обл., 49010, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, 29, м. Харків, Харківський р-н., Харківська обл., 61002, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації:

Коди тематичних рубрик: 16.21.51

Тема дисертації:

1. Семантика засобів вираження поняття «відсутність» у російській мові: лінгвокогнітивний аспект

2. Semantics of the Means of Representing the Notion of Absence in Russian: Linguocognitive Aspect

Реферат/анотація:

1. Об’єкт дослідження становить дискурсивне відтворення поняття «відсутність» у знакових одиницях системи російської мови. Мета дисертації полягає в теоретичному узагальненні та описі семантики засобів репрезентації поняття «відсутність» у системі російської мови з урахуванням лінгвокультурних і ментальних особливостей реалізації цього поняття, а також у поясненні з когнітивних позицій механізмів його формування. Методи дослідження мають витоки із загальної методологійної бази та сприяють виконанню поставлених у роботі завдань: традиційні лінгвістичні методи (описовий, порівняльний, компонентного аналізу, експериментальний), так і інноваційний метод (об’єднання методів прототипного опису та етимологічного аналізу). Наукова новизна дослідження полягає в розробленні нового теоретичного погляду на асиметрію мовної системи, можливість пояснення якої можна проводити з опертям на теорію опозицій і,

зокрема, на протиставлення «наявність» vs «відсутність», де провідну роль відіграє марковане поняття «відсутність». У дисертації аргументовано теоретичні положення про те, що мовна семантика зумовлена граматикою, а лексико-деривaційні трансформації відбуваються на основі, яку підготувала граматика. Уперше розглянуто лінгвокогнітивні моделі формування семантики поняття «відсутність» на основі прототипів нет і без. Теоретичне значення дисертації полягає у визначенні теоретичних основ вивчення абстрактних понять, що мають фундаментальне значення для когнітології як міждисциплінарного напряму. Теоретичний внесок у мовознавчу науку пов'язаний з поглибленням учення про апперцепцію, про внутрішню форму слова, про потребу і змогу поєднання в когнітивних розвідках методологійних підходів для інтерпретації мовного матеріалу. Доведена теоретична важливість вивчення поняття «відсутність» як стрижневого в системі мови. Практичну цінність виконаної праці визначає те, що обґрунтовані в ній засади вможливлюють їхнє використання в практиці викладання в закладах вищої освіти теоретичних курсів «Вступ до мовознавства», «Загальне мовознавство», «Історія лінгвістичних учень», теоретико-практичних дисциплін «Лексикологія», «Словотвір», «Морфологія», що вивчають сучасний стан російської мови, а також дисциплін, які студіюють мову в історичному розвиткові, як-от: «Історична граматика російської мови», «Історія російської літературної мови». Висновки, зроблені в дисертаційній роботі, сприятимуть дослідженню парадигмального характеру системи російської мови в когнітивному аспекті, доповнять і поглиблять розуміння привативного характеру мовної системи через поняття «відсутність», що є значущим для функціонування мови в конкретному соціумі, у цьому разі в соціокультурному середовищі носіїв російської мови. Підсумкові положення про формування лексико-семантичної і деривaційної експлікації поняття «відсутність» доповнюють словотвірну теорію новим підходом до розгляду деривaційних засобів і способів, на основі яких розроблено семантико-деривaційну класифікацію мовних референтів поняття «відсутність». Важливими постають систематизація та узагальнення ідей розуміння граматичного явища суплетивізму.

2. The object of research is discourse representation of the notion of absence in the signs of the Russian language system. The aim of the thesis is theoretical grounding and describing the semantics of the means representing the notion of absence in the Russian language system taking into account linguocultural and mental specifics of the notion as well as explaining the mechanisms of its developing within the cognitive framework. The research methods originate from the general methodological basis and contribute to performing the set objectives: both traditional linguistic methods (descriptive, comparative, componential analysis, experimental) and the innovative method (combining the methods of prototype description and etymological analysis). The scientific novelty of the research is defined by developing new theoretical view on the language system asymmetry that can be explained based on the theory of oppositions, namely opposition of presence (availability) vs absence (lack) where the marked notion of absence is in the leading position. The thesis substantiates the theoretical statement that language semantics is predetermined by grammar while lexical and derivational transformations are based on some grammatical foundation. Linguocognitive patterns of developing the semantics of the notion of absence based on the prototypes of nyet and bez are examined for the first time. The theoretical value of the thesis is in defining theoretical grounds for examining abstract notions that are fundamental for cognitive science in interdisciplinary studies. The theoretical contribution to linguistics is connected with intensifying the apperception theory, the theory on word inner form, and on the necessity and possibility of combining methodological approaches in cognitive researches to interpret some language material. The thesis proves the theoretical significance of the notion of absence as fundamental in the language system. The practical value of the research is predetermined by the fact that it contains well-grounded fundamentals which made it possible to apply them in the process of teaching several theoretical courses at institutions of higher learning, namely Introduction to Linguistics, General Linguistics, Historical Outline of Linguistic Studies, theoretical and practical subjects such as Lexicology, Word-building, Morphology that examine the current state of the Russian language as well as the courses exploring the language diachronically: Historical Grammar of the Russian language and History of the Russian literary Language. The thesis conclusions will facilitate exploring the paradigmal character of the Russian language system within the cognitive framework, will complete and specify understanding of the privative character of the language system through the notion of absence which is vital for the language functioning in a

certain society, in this case in the sociocultural community of Russian speakers. Concluding statements about lexical, semantic and derivational explication of the notion of absence contribute to the word-building theory by a new approach to examining derivational ways and means, which serve as the basis for semantic and derivational classification of the language representations of the notion of absence. Systematization and generalization of the views on the nature and essence of the grammatical phenomenon of suppletivity are important.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки:

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності:

Підсумки дослідження:

Публікації:

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації:

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. немає немає немає
2. not not

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Скоробогатова Олена Олександрівна
2. Skorobohatova Olena Oleksandrivna

Кваліфікація: д. філол. н., 10.02.02

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шепель Юрій Олександрович
2. Shepel Yurij Olexandrovich

Кваліфікація: д.філол.н., 10.02.02

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Чернцова Олена Вадимівна
2. Cherntsova Olena Vadymivna

Кваліфікація: д. філол. н., 10.02.02

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мусієнко Валентина Павлівна
2. Musiienko Valentyna Pavlivna

Кваліфікація: д.філол.н., 10.02.02

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради — Попова Ірина Степанівна

Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні — Попова Ірина Степанівна

Відповідальний за підготовку облікових документів

Реєстратор

Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності — Юрченко Т.А.